

Kamu Personelinin Ekonomi Okuryazarlık Düzeylerinin Tespit Edilmesine Yönelik Ampirik Bir Uygulama

Mehmet POLAT (https://orcid.org/0000-0002-6930-1499), Iğdır University, Türkiye; mehmetpolat@igdir.edu.tr

An Empirical Application on Determine the Economic Literacy Levels of Public Staff

Abstract

In today's globalising world, constantly changing economic instruments and economic crises deeply affect countries and increase the importance of economic literacy daily. Economic literacy is the ability to interpret economic events and make rational decisions that every segment of society should know. This study is aimed to determine the economic literacy levels of public staff whose income level is stable and whose education level is high. The study showed that almost 85% of public staff closely follow economic and financial developments, and they are at a reasonable level at all economic literacy subgroup levels. As a result, it has been observed that as the income level of public staff increases, the frequency of following economic and financial developments closely increases, the level of economic literacy rises as the frequency of following economic and financial developments increases, and the number of investment increases as the level of economic literacy increases.

Keywords : Economic Literacy, Rational Decision Making, Public Staff, Economic Instruments.

JEL Classification Codes : A11, G53, G51, I31, J10.

Öz

Küreselleşen günümüz dünyasında sürekli değişen ekonomik araçlar ve ülkeleri derinden etkileyen ekonomik krizler, ekonomi okuryazarlığın önemini her geçen gün daha da artırmaktadır. Ekonomi okuryazarlığı, toplumun her kesiminin bilmesi gereken ekonomik olayları yorumlayabilme ve rasyonel karar verme becerisidir. Bu çalışmada, gelir düzeyi sabit ve eğitim düzeyi yüksek olan kamu personelinin ekonomi okuryazarlık düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, kamu personelinin neredeyse %85'inin ekonomik ve finansal gelişmeleri yakından takip ettiği ve tüm ekonomi okuryazarlığı alt grup düzeylerinde de iyi seviyede oldukları görülmüştür. Sonuç olarak kamu personelinin gelir düzeyi arttıkça ekonomik ve finansal gelişmeleri yakından takip etme sıklıklarının arttığı, ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklıkları arttıkça ekonomi okuryazarlık seviyelerinin daha da arttığı, ekonomi okuryazarlık seviyeleri arttıkça da yatırım miktarlarının daha da arttığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler : Ekonomi Okuryazarlığı, Rasyonel Karar Verme, Kamu Personeli, Ekonomik Araçlar.

1. Giriş

Bireyler, hayatın her aşamasında bütçe ve borçlanma kısıtı altında ekonomik kararlar alırlar. Bu kararlar, bir bireyin gelirinin ne kadarını tasarruf edeceği ne kadarını harcayacağı, harcayacağı bütçesini nerede ve hangi ürünlere taksim edeceği, tasarruf ettiği gelirini nereye yatıracağı veya hangi finansal araçlarda kullanacağı, finansal risklerden kendisini nasıl koruyacağı, nereden ve nasıl borçlanacağı şeklinde sıralanabilir. Bu kararlar karşısında bir bireyin en iyi stratejik kararı alması, o bireyin ekonomiden ne kadar anladığı, bilgi ve yetkinliklerini ne oranda kullanabildiği yani ekonomi okuryazarlık düzeyinin ne olduğuna bağlıdır (Moore, 2003: 9-10; Widdowson & Kim, 2007: 38).

Ekonomi okuryazarlığı, bireylerin ekonomik problemleri anlama, yorumlayabilme ve çözüme kavuşturma amacıyla farklı seçenek ve stratejileri gözden geçirebilme, ekonomik olayları ve kamu politikalarını anlama ve yorumlayabilme, kar ve maliyet ilişkisini kurabilme, ekonomik verileri toplama, tasnif etme ve yorumlayabilme becerisidir (North Central Regional Educational Laboratory [NCREL], 2003; Gerek & Kurt, 2011: 60). Başka bir deyişle ekonomi okuryazarlığı, bireylerin sınırsız ihtiyaçlarını kıt kaynaklarla karşılayabilme etkinliğidir (Barış & Şeker, 2017: 79).

Dünya çapında yapılan bilimsel çalışmalarda gelir düzeyi yüksek olan ülkelerde ekonomi okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu, gelir düzeyi orta ve düşük olan ülkelerde ise ekonomi okuryazarlık düzeyinin daha da düşük olduğu gözlemlenmiştir (Xu & Zia, 2012: 2). Lusardi & Mitchell (2006) çalışmalarında, ekonomi okuryazarlığı düşük olan bireylerin tasarruf yapmakta zorlandıklarını ve bunun sonucunda ilerleyen yaşlarda ekonomik sıkıntılar çektiklerini dile getirmişlerdir. Chen ve Volpe (1998) ile Barış ve Şeker (2017) çalışmalarında, ekonomi okuryazarlık düzeyi düşük olan bireylerin aldıkları kararların hem kendisinin hem de toplumun refahını olumsuz etkilediğini ve bunun sonucunda topluma ekstra bir maliyet yüklediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca birçok bilimsel çalışmada da ekonomi okuryazarlık düzeyi düşük olan bireylerin rasyonel davranmadığı, ancak ekonomi okuryazarlık düzeyi iyi seviyede olan bireylerin daha rasyonel hareket ederek doğru kararlar verdiği görülmüştür (Hilgert et al., 2003; Dvorak & Handlay, 2010; Lusardi & Mitchell, 2007; Kieschnick, 2006).

Diğer yandan Prete (2013) çalışmasında, 30 ülkenin ekonomi okuryazarlık, finansal gelişme, gini katsayısı ve okullaşma oranları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve çok önemli sonuçlar elde etmiştir. Prete çalışmasında;

- Finansal ve ekonomik gelişmelerin, gelir adaletsizliğini azalttığını,
- Ekonomi okuryazarlığın hem finansal ve ekonomik gelişmeleri hem de gelir adaletini olumlu etkilediğini,
- Ekonomi okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde gelir adaletsizliğinin düşük olduğunu,

- Finansal ve ekonomik gelişmelerin tek başına gelir adaletsizliğini gideremeyeceğini ancak ekonomi okuryazarlık düzeyinin artmasıyla giderebileceğini,
- Gelir adaletsizliğin giderilmesinde eğitim düzeyinin artmasından ziyade ekonomi okuryazarlık düzeyinin artmasının daha etkili olacağını ortaya koymuştur.

Yapılan bilimsel çalışmalara bir bütün bakıldığında bireylerin ekonomi okuryazarlık düzeylerinin hem kendilerinin hem de toplumun refah düzeyini önemli düzeyde etkilediği görülmektedir. Özellikle günümüz dünyasında yaşanan ekonomik ve siyasi krizler ve bu krizleri derinleştiren salgın, deprem, kuraklık ve vesayet savaşları gibi afetler, gelir adaletsizliklerini daha da derinleştirmekte ve ortaya çıkan işsizlik ve enflasyonla mücadelede ekonomi okuryazarlığın önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

Türkiye, bir yandan küresel sorunlar diğer yandan da kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan sorunları ve kırılgan ekonomisinden dolayı sürekli olarak ekonomik krizler geçirmektedir (Yücel; 2022: 30). Son dönemde özellikle Covid-19 salgınıyla başlayan ve devam etmekte olan ekonomik kriz, ülkedeki bütün kesimleri derinden etkilemektedir. En çok etkilenen kesimlerden biri de dar ve sabit gelirlilerdir. Türkiye’de dar ve sabit gelirliler denildiğinde, akla gelen en önemli topluluklardan biri de kamu personelidir. Türkiye’de yapılan önceki araştırmalardan farklı olarak bu çalışmada, kamu personeli üzerine bir araştırma yapılmış ve bu yönüyle literatüre katkıda bulunulmuştur. Bu bağlamda çalışmada, kamu personelinin ekonomi okuryazarlık düzeylerinin ve ekonomi okuryazarlık düzeyleri ile diğer bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin ne olduğu tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada, öncelikle ekonomi okuryazarlıkla ilgili hem ulusal hem de uluslararası çapta yapılan çalışmalara ve daha sonra çalışmanın metodolojisi ve bulgularına yer verilmiştir.

2. Literatür

Literatürde bireylerin ekonomik karar alma veya ekonomi bilgi düzeyi, birçok yazar (Chen & Volpe, 2002; Worthington, 2006; Widdowson & Kim, 2007; Gerrans et al., 2016; Lusardi & Mitchell, 2014) tarafından finansal okuryazarlık olarak ele alınmıştır. Diğer yandan birçok yazar da (Nelson & Steven, 1991; Buchholz, 1998; Gerek & Kurt; 2011; Gleason & Scyoc, 1995; Agnello & Lucel, 2008; Jappelli, 2010; Koshal et al., 2010; Walstad & Soper, 1988) bu kavramı, ekonomi okuryazarlığı olarak ele almıştır. Bu çalışmada ise ekonomik karar alma veya ekonomi bilgi düzeyi kavramı, ekonomi biliminin finansal ekonomiyi de kapsayan bir bilim olduğu göz önüne alınarak ekonomi okuryazarlık olarak ele alınmıştır. Ekonomi okuryazarlığıyla ilgili çalışmalar, 2008 küresel finansal krizinden sonra ulusal ve uluslararası literatürde daha çok yer almaya başlamıştır. Söz konusu bu çalışmalardan bir kısmı, aşağıda özetlenmiştir:

Walstad & Soper (1988) çalışmalarında, lisede eğitim gören öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerinin nasıl değiştiğini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda ekonomi okuryazarlık testini, Ocak ayında 6.570 öğrenciye ön test, Mayıs

ayında ise 8.205 öğrenciye ise son test olarak uygulamışlardır. Çalışma sonucunda öğretmenlerin öğrencilere vermiş oldukları ekonomi ders ve ödevlerin, öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeyini artırdığı tespit edilmiştir.

Chen ve Volpe (1998) çalışmalarında, 924 öğrenciden elde ettikleri veriler bağlamında öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerini ele almışlardır. Çalışmada öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerinin yeterli seviyede olmadığı, özellikle 30 yaşının altında olanların, bayanların, ekonomi dersi almayanların ve yeterince iş deneyine sahip olmayanların sorulara düşük puanlar verdikleri görülmüştür. Ayrıca ekonomi okuryazarlık düzeyleri düşük olan bireylerin hatalı seçim ve kararlarının topluma ekstra bir maliyet yükleyeceği ifade edilmiştir.

Grimes vd. (2007), ABD'nin Mississippi eyaletinde öğretmenlerin ekonomi okuryazarlık düzeylerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, ilköğretim öğretmenlerinin nispeten daha düşük olduğunu ve öğretmenlerin yaş, cinsiyet, etnik köken, aylık gelirleri ile daha önce ekonomi dersi alıp almama durumlarına göre ekonomi okuryazarlık düzeylerinin farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Jappelli (2010) çalışmasında, 55 ülkenin 1995-2008 yılları arasındaki verilerini kullanarak ekonomi okuryazarlık göstergelerini ülkelerin makroekonomik ve kurumsal değişkenleri bağlamında açıklamayı hedeflemiştir. Sonuç olarak ülkeler arasında önemli düzeylerde ekonomi ve finansal yeterliliklerde farklılıklar olduğu ve insani sermaye göstergeleri ile ekonomi okuryazarlık düzeyleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal güvenlik sistemi güçlü olan ülkelerin zayıf olan ülkelere nazaran ekonomi okuryazarlık düzeylerinin daha da düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Şantaş ve Demirgil (2015) çalışmalarında, 704 denekle İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin ekonomi okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, son sınıf, erkek ve 5 veya daha fazla iktisat dersi alan öğrencilerin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklıklarının fazla olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan ekonomi okuryazarlık alt gruplarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir.

Akhan (2015) çalışmasında, yedi farklı üniversitenin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programını okuyan 726 öğrenciye uygulamış olduğu ekonomi okuryazarlık anketi verilerini kullanmıştır. Çalışmada, öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerinin genel olarak orta düzeyde olduğunu ve bazı ekonomik kavramları yanlış anladıklarını sonucuna varmıştır. Diğer yandan gelecekte ilköğretim seviyesinde eğitim verecek olan bu öğretmen adaylarının ilköğretim öğrencilerine temel ekonomi dersi vermekte yeterli olmayacağını ve bu problemin giderilmesi için öğretmen adaylarına ekonomi dersinin verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Dilek vd. (2016) çalışmalarında, Kastamonu Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerinin ekonomi okuryazarlık düzeylerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. 428 öğrenciden elde edilen

veriler ile yapılan araştırmada, öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerinin yeterli düzeyde olduğu ve kendilerine güvendikleri görülmüş, ancak ekonomi okuryazarlığı konusunda daha alacakları mesafenin olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca ekonomi dersi alan İİBF öğrencilerinin ekonomi okuryazarlığı açısından kendilerine daha çok güvendikleri ve demografik değişkenler bağlamında öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerinde önemli derecede bir farklılık görülmemiştir.

Barış ve Şeker (2017) çalışmalarında, Amasya Üniversitesi'nde eğitim gören öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi ve ekonomi okuryazarlık düzeyinin bir takım sosyodemografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, öğrencilerin genel ekonomi okuryazarlıklarının orta düzeyde olduğu, ekonomi okuryazarlık alt boyutlarından en yüksek puanı bireysel bütçe planlama ve en düşük puanı ise ekonomi bilgisinin aldığı görülmüştür. Ayrıca dış ticaret bölümü öğrencilerinin diğer öğrencilere, erkek öğrencilerin kız öğrencilere, piyasada çalışma deneyimi olanların olmayanlara göre daha yüksek ekonomi okuryazarlık düzeyine sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

Nizam vd. (2020) çalışmalarında, 400 öğrenciden elde edilen verileri kullanarak Malezya'da eğitim gören öğrencilerin ekonomi okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, ekonomi okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla kullanılan cinsiyet, etnik köken, hane geliri, yerleşim yeri ve bölüm bağımsız değişkenleri içerisinde hane geliri ve öğrencilerin okuduğu bölümlerinin önemli düzeyde belirleyici olduğu sonucuna elde edilmiştir. Ayrıca sosyal medyada ekonomik meselelerin yaygın ancak verimli ve doğru bir temelde tartışılmadığı göz önüne alınması gerektiği ve böylece bireylerin geçmişine, eğitim düzeyine ve alanına bakılmaksızın herkese ekonomi dersinin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Çalışmaların tamamına bir bütün olarak bakıldığında bireylerin ekonomi okuryazarlık düzeylerin birçok faktöre bağlı olduğu ve bu faktörlerinden etki düzeylerinin de zamanla ekonomi eğitimi alma, ekonomik meseleleri ve politikaları takip etme sıklığının değişmesiyle değişebileceği ifade edilmiştir.

3. Yöntem ve Model

3.1. Araştırmanın Kapsamı, Amacı ve Önemi

Bu araştırma, kamu personelinin ekonomi okuryazarlık düzeylerini ve ekonomi okuryazarlık düzeyleri ile ilgili bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda İğdir ilinde çalışan kamu personeli, ana kütle olarak seçilmiştir. Ana kütle rastgele seçilen 400 kişilik örneklem kümesi ile anket yapılmış ve elde edilen veriler, çalışmanın amacı doğrultusunda analiz edilmiştir.

Literatürde, ekonomi okuryazarlıkla ilgili çalışmaların çok büyük çoğunluğunda öğrenci toplulukları ana kütle olarak seçilmiştir. Ancak kamu personeline dönük bu tür

çalışmaların çok sınırlı kalması ve ülkemizde ise şu ana kadar bu çerçevede hiçbir çalışma yapılmaması, bu çalışmayı hem özgün hem de önemli kılmaktadır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, anket verileri kullanılmıştır. Söz konusu anketlerde, Gerek ve Kurt (2011)'un geliştirdiği 34 maddeden oluşan ekonomi okuryazarlığı Likert ölçeği ve kamu personelinin demografik ve ekonomik durumlarını ölçen 12 soru yer almıştır. Anketler, yüz yüze görüşme ve mail yöntemi kullanılarak 5 Ocak - 6 Mayıs 2022 tarihleri aralığında İğdir ili sınırları içerisinde yapılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler, ilk aşamada ekonomi okuryazarlığı ölçeğinin uyumluluğu, güvenilirliği ve geçerliliğini test etmek için AFA ve DFA kapsamında test edilmiştir. Daha sonra uyumluluğu, güvenilirliği ve geçerliliği ispatlan ekonomi okuryazarlığı ölçeği ve kamu personelinin demografik ve ekonomik durumlarını ölçen sorulardan elde edilen veriler, başta Frekans Analizi olmak üzere bağımsız örneklem için t testi (One-sample T test), tek-faktörlü varyans analizi (One-way anova test) ve Manova yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir.

3.3. Ekonomi Okuryazarlık Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi

Ölçeklerin geliştirilmesi ve herhangi bir çalışmaya uyarlanabilmesi için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) tekniklerine genellikle başvurulmaktadır. Eğer ilgili ölçekte yer alan maddeler arasında tespit edilmiş bir ilişki varsa AFA'ya başvurulur; eğer test edilmiş bir ilişki, belirlenmiş faktör veya faktörler varsa ve bu faktörlerin altında toplanmış maddeler yer alıyorsa DFA yapılması tavsiye edilir (Bandalos & Finney, 2010; Büyüköztürk, 2002; Kline, 2011; Orçan, 2018). DFA, ölçek geliştirme ve uyarlamada AFA'nın bir devamıdır (Erkorkmaz vd., 2013). AFA, sosyal bilimlerde çok yaygın kullanılan bir yöntem olmasına rağmen sonuç raporları niteliği bakımından son dönemde bazı endişeler barındırdığı dile getirilmektedir (Fabrigar et al., 1999; Henson & Robert, 2006; Karaman vd., 2017). Bu bilgiler ışığında çalışmada kullanılan ölçeğin daha verimli olması için hem AFA hem de DFA yapılması kararlaştırılmış ve ilk aşmada AFA yapılmıştır.

Çalışmada kullanılacak veri kümesinin faktör analizi yapılması için gerekli şartları sağlayıp sağlamadığının test edilmesi için ilk olarak korelasyon matrisinin oluşturulması, Barlett ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testlerinin sınanması büyük önem arz etmektedir (Eşmekaya, 2019: 27). Bu çerçevede AFA kapsamında ilk etapta korelasyon kat sayıları incelenmiş ve ilgili bütün maddelerin korelasyon değerleri 0,30'dan büyük olduğu gözlemlenmiştir¹. Korelasyon matrisinin istatistiki bakımından anlamlı olduğunu gösteren Bartlett's Test'in sonuçları, Tablo 1'de gösterildiği gibi anlamlı çıkmıştır. Ayrıca faktör analizinde KMO değeri 0,939 çıkarak veri kümesinin analiz yapmak için mükemmel bir

¹ Erek ve Kurt'un geliştirmiş oldukları ekonomi okuryazarlığı ölçeği ilk etapta bir bütün olarak (34 madde) test edilmiş, ancak elde edilen sonuçlar neticesinde hem AFA hem de DFA kriterleri göz önüne alınarak ölçeğin 10 maddesi elenmiştir.

sonuç verdiği gözlemlenmiştir². Diğer yandan elde edilen Anti-image matrisinde bütün ifadelerin çapraz ilişki katsayılarının 0,50'den yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo: 1
Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Ort.	S.S.	F ₁	F ₂	F ₃	F ₄
Ekonomik Bilgisi						
EO ₂₆ : Reklam harcamalarının ekonomiye katkılarını yorumlayabilirim	3,64	1,086	,724			
EO ₂₈ : Gelir dağılımı-ekonomi ilişkisini anlayabilirim	3,61	1,067	,720			
EO ₁₅ : Dış ekonomik gelişmelerin ülke ekonomisine yansımalarını yorumlayabilirim	3,70	1,052	,714			
EO ₁₃ : Ekonomik politikaların fayda ve maliyetlerini değerlendirebilirim	3,66	1,002	,713			
EO ₄ : Küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin (KOBİ) ekonomik rollerini anlayabilirim	3,52	1,103	,703			
EO ₂₂ : Menkul kıymetler borsasındaki gelişmelerin ekonomiye etkisini anlayabilirim	3,30	1,146	,680			
EO ₂₇ : Rekabetin ekonomik sonuçlarını anlayabilirim	3,73	1,020	,667			
EO ₁₀ : Kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının ekonomik rollerini tanımlayabilirim	3,64	1,011	,636			
EO ₃₂ : Merkez Bankasının politikalarının ekonomi üzerindeki etkisini tartışabilirim	3,54	1,143	,663			
EO ₁₇ : Ulusal finansal kaynakların ekonomiye etkisini anlayabilirim	3,60	1,052	,626			
Ekonomik Akıcılık						
EO ₇ : Arz-talep dengesizliklerinin fiyatlara nasıl yansıdığını anlayabilirim	3,89	1,026		,744		
EO ₈ : Sunulan hizmetleri ekonomik açıdan değerlendirebilirim	3,91	0,965		,739		
EO ₉ : Malın azalmasını ve fazlaşmasını piyasa fiyatlarına etkisini yorumlayabilirim.	3,95	0,983		,721		
EO ₆ : Bireylerin davranışlarını etkileyen ekonomik unsurları algılayabilirim	3,91	0,958		,699		
EO ₈ : Üretici ile tüketici arasındaki etkileşimin fiyatlara nasıl yansıdığını anlayabilirim	3,87	1,049		,695		
EO ₄ : Ekonomik tercihlerimin fayda ve maliyetlerini karşılaştırabilirim	3,82	1,005		,647		
EO ₁ : Kar ve maliyetler arasındaki farkı anlayabilirim	3,88	1,134		,601		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar						
EO ₂₃ : Tüketeciğim ürüne karar verirken fiyat-fayda ilişkisini göz önünde bulundururum	3,85	1,036			,685	
EO ₂₄ : Ürün satın alırken marka yerine kalitesine bakarım	3,92	1,010			,670	
EO ₂₉ : Uluslararası ekonomik kaynakların piyasaya etkisini anlayabilirim	3,78	1,089			,647	
EO ₁₈ : Tercih edeceğim ürüne karar verirken ihtiyacımı göz önünde bulundururum.	4,14	0,955			,661	
Bireysel Ekonomik Planlama						
EO ₂₀ : Kredi kartı kullanırken ödeme gücüme göre harcama yaparım	3,82	1,168				,676
EO ₃₁ : Kredi kullanırken gelir-gider dengemi sağlayabilirim	3,58	1,201				,684
EO ₃₀ : Taksitlendirme yaparken gelirim göz önünde bulundururum	3,99	1,151				,676
Açıklanan Varyans (%)			23,995	18,869	12,356	8,958
Kümülatif Açıklanan Varyans (%)			23,995	42,864	55,220	64,173
Cronbach's Alpha Kat Sayıları			,920	,914	,802	,694
Ölçeğin Toplam Cronbach's Alpha Kat Sayısı						,947
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Yeterliliği						,939
Determinant						2,202E-7
Bartlett's Test Chi-Square / df/ p						5980,843/ 276 / 0,000

Yapılan AFA sonucunda ekonomi okuryazarlığı ölçeği için 4 faktör elde edilmiştir. Tablo 1'de gösterildiği gibi birinci faktör %23,995, ikinci faktör %18,869, üçüncü faktör %12,356 ve dördüncü faktör ise %8,958 oranında açıklanan varyans değeri alırken dört faktör kümülatif olarak %64,173 oranında açıklanan varyans değeri almıştır³.

Diğer yandan ekonomi okuryazarlığı ölçeğinin güvenilirliğinin test edilmesi amacıyla güvenilirlik analizi yapılmış ve sonuç olarak birinci faktör 0,920, ikinci faktör 0,914, üçüncü faktör 0,802 ve dördüncü faktör ise 0,694 Cronbach's Alpha değeri aldığı gözlemlenmiştir. Çıkan değerler incelendiğinde birinci, ikinci ve üçüncü ölçeğin yüksek derecede güvenilir

² KMO değeri 0 ile 1 arasında değer alabilmektedir. KMO değeri 0.5-0.7 arasında normal, 0.7-0.8 arasında iyi, 0.8-0.9 arasında çok iyi ve 0.9'un üzerinde ise mükemmel olarak yorumlanmaktadır (Field, 2005; Sharma, 1996).

³ Bu tür analizler için Kline (1994) %40 ve üzeri, Meyers vd. (2006) de %50 ve üzeri kümülatif varyans değeri almalarının yeterli olduğunu dile getirmişlerdir.

olduğu, dördüncü ölçeğin ise oldukça güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Böylece ekonomi okuryazarlık ölçeğinde bulunan maddeler arasında negatif ya da düşük bir korelasyonun gözlemlenmediği ve ölçeğin oldukça güvenilir olduğu görülmüştür⁴.

Faktör analizinin ikinci aşamasında, DFA yapılmıştır. DFA, AFA ile belirlenen faktörler arasında ve bu faktörler altında yer alan gözlenen değişkenlerin ilgili faktörler arasındaki ilişki düzeyinin ne olduğunu ve bu ilişkinin standartlara uygun olup olmadığını, faktörlerin birbirinden bağımsız olup olmadığını ve elde edilen faktörlerin modeli açıklamakta yeterli olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır (Özdamar, 2004: 621; Erkorkmaz vd., 2013: 211).

Tablo: 2
DFA Uyum İndeksleri ve Yorumları

Model Uyum Kriterleri	Kabul Edilebilir Uyum	Sonuç	Yorum
$\chi^2 / d.f.$	$2 < \dots \leq 3,00$	2,946	Kabul edilebilir
GFI	$0,90 \leq \dots < 0,95$	0,910	Kabul edilebilir
AGFI	$0,85 \leq \dots < 0,90$	0,877	Kabul edilebilir
NFI	$0,90 \leq \dots < 0,95$	0,913	Kabul edilebilir
CFI	$0,90 \leq \dots < 0,95$	0,941	Kabul edilebilir
RMSEA	$0,05 < \dots \leq 0,10$	0,70	Kabul edilebilir
SRMR	$0,05 < \dots \leq 0,10$	0,394	Kabul edilebilir

DFA analizinde ilgili ölçeğin model için uyumlu olup olmadığının test edilmesi için referans alınan uyum indeksleri ve kabul edilebilir değerlerine bakılmaktadır. Söz konusu literatürde referans alınan uyum indeksleri ve kabul edilebilir değerleri Tablo 2'de verilmiştir (Mulaik et al., 1989; Fan et al., 1999; Bentler, 1990; Hooper et al., 2008; Schermelleh-Engel et al., 2003; Schreiber et al., 2006). Bu değerler bağlamında yapılan inceleme sonucunda ekonomi okuryazarlık ölçeğine ait birincil düzey çok faktörlü modelin uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

4. Araştırmanın Bulguları

Araştırma kapsamında, ankete katılan kamu personelinin demografik ve ekonomik verileri, Tablo 3'te verilmiştir. Bu bağlamda kamu personelinin cinsiyet durumuna bakıldığında 400 personelin %73'ünün erkek, %27'sinin ise kadın olduğu görülmektedir. Bu da cinsiyet değişkeni bakımından erkeklerin çok büyük çoğunluğa sahip olduğunu göstermektedir. Medeni durumuna göre ise personelin %38,8'inin eşi çalışırken %61,2'sinin eşi ise ya çalışmıyor ya da ilgili personelin bekâr olduğu gözlenmektedir. Bu çerçevede ankete katılan kamu personelinin %38,8'inin çift maaşla evini geçindirmeye çalıştığı söylenebilir.

⁴ Cronbach's Alpha kat sayı değeri, eğer $0,60 \leq \alpha < 0,80$ aralığında olursa ölçek oldukça güvenilir eğer $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasında olursa ölçek yüksek derecede güvenilirdir (Alpar, 2013).

Tablo: 3
Kamu Personelinin Demografik ve Ekonomik Göstergeleri

		N	%
<i>Cinsiyet</i>			
Erkek		292	73,0
Kadın		108	27,0
<i>Eşin Çalışma Durumu</i>			
Çalışıyor		155	38,8
Çalışmıyor ya da bekâr		245	61,2
<i>Bakmakla Yükümlü Oldukları Kişi Sayısı</i>			
Hiç kimse		47	11,8
1 kişi		57	14,2
2 kişi		69	17,3
3 kişi		97	24,3
4 kişi		80	20,0
5 kişi ve üzeri		40	12,8
<i>Değişkenler</i>			
	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Ort.</i>
Yaş (Yıl)	21	65	36,97
Tecrübe (Yıl)	1	46	12,48
Bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı	0	10	2,71
Ortalama aylık geliri	6.450 ₺	31.000.000,00 ₺	11.447,06
Aylık gelirinden ortalama tasarruf miktarı (%)	0	60,00	14,18
Kredi kartı veya kartlarının toplam limiti	0	100.000,00 ₺	18.228,73 ₺
Ortalama aylık bazda kredi kartının kullanım yüzdesi (%)	0	100,00	58,78
Toplam yatırım miktarı (Miras kalan menkul ve gayrimenkul hariçinde)	0	2.000.000,00 ₺	308.872,50 ₺
Toplam borç miktarı	0	1.000.000,00 ₺	103.312,88 ₺

Diğer yandan kamu personelinin aile yükümlülüklerine bakıldığında, personelin %11,8'inin hiç çocuğu yok iken %14,2'sinin 1, %17,3'ünün 2, %24,3'ünün 3, %20'sinin 4 ve %12,8'inin ise 5 çocuğu olduğu görülmektedir. Bu da kamu personelinin ortalama 2,71 kişiye bakmakla yükümlü olduğunu göstermektedir. Tablo 3'teki verilere göre ortalama 36,97 yaş ve 12,48 yıllık tecrübeye sahip olan kamu personelinin aylık ortalama 11.447,06 ₺ gelire sahip oldukları ve bu gelirin %14,18'ini tasarruf ettikleri; kredi kart veya kartlarda ortalama 18.228,73 ₺ limite sahip oldukları ve kredi kartlarının aylık %58,78'ini kullandıkları gözlenmektedir. Bu veriler ışığında bakıldığında kamu personelinin ortalama aylık gelirlerinin yoksulluk sınırının altında olduğu, en düşük memur maaşının ise açlık sınırına çok yakın olduğu görülmektedir⁵. Ayrıca kredi kartı limitinin kullanma oranının da gayet yüksek olduğu söylenebilir.

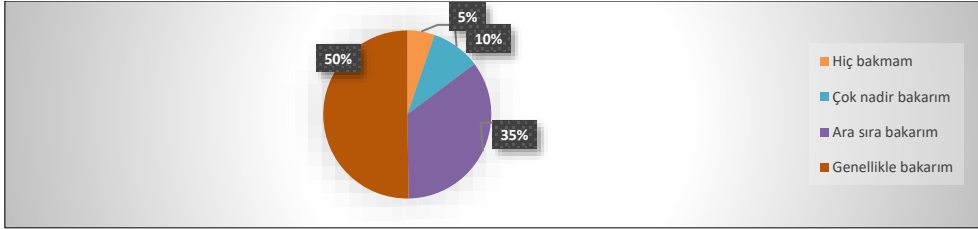
Kamu personelinin yatırım ve borç miktarlarına bakıldığında ise ortalama 308.872,50 ₺ değerinde yatırıma ve 103.312,88 ₺ borca sahip oldukları gözlenmektedir. Kamu personelinin ortalama borç miktarının yatırım miktarından düşük olması, önemli ancak yaklaşık 12,5 yıllık tecrübeye sahip olan kamu personelinin net yatırım miktarının düşük olduğu göze çarpmaktadır.

Şekil 1'de kamu personelinin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı verilmiştir. Bu bağlamda ekonomik ve finansal gelişmeleri, kamu personelinin %50'sinin genellikle, %35'inin ara sıra, %10'unun çok nadir ve %5'inin ise hiç takip etmediği

⁵ Türkiye İşçi Sendikası Konfederasyonunun açıklamış olduğu Mayıs 2022 ayı raporunda, dört kişilik bir ailenin açlık sınırının 6.017 ₺, yoksulluk sınırını ise 19.602 ₺ olduğu belirtilmiştir (Türk-İş, 2022).

görülmektedir. Genel olarak bakıldığında kamu personelinin %85'inin ekonomik ve finansal gelişmeleri yakından takip ettiği söylenebilir.

Şekil: 1
Kamu Personelinin Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme Sıklığı

Tablo 4'te kamu personelinin ekonomik göstergelerin yaş gruplarına göre nasıl dağıldığı ve değişkenler arasında nasıl bir ilişki düzeyinin olduğu verilmiştir. Bu bağlamda kamu personelinin aylık gelir düzeylerinin yaş gruplarına göre anlamlı bir ilişkiye sahip olup olmadığı test edilmiş ve çıkan sonuçlara göre kamu personelinin aylık gelir düzeylerinin yaş grubuna göre anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Şöyle ki kamu personelinin yaş düzeyi arttıkça aylık gelir düzeylerinin de arttığı görülmüştür.

Tablo: 4
Kamu Personelinin Ekonomik Göstergelerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	Gruplar	N	Ort.	S.S.	F	p
Aylık Gelir Durumu	< 30	84	9.275,89	2.864,66	8,875	0,000
	31-40	193	11.760,22	4.493,33		
	41-50	102	12.323,81	5.347,80		
	>60	21	12.995,23	5.655,63		
	< 30	84	14,41	13,20		
31-40	193	15,33	14,96			
41-50	102	12,16	14,32			
>60	21	12,47	15,86			
< 30	84	14.297,61	16.877,32	2,481	0,061	
31-40	193	19.058,54	16.949,40			
41-50	102	20.383,33	16.337,08			
>60	21	15.857,14	9.628,26			
< 30	84	40,08	33,34			0,331
31-40	193	39,94	32,17			
41-50	102	37,00	29,41			
>60	21	35,23	22,44			
< 30	84	68.928,57	153.869,90	10,894	0,000	
31-40	193	366.528,44	497.383,38			
41-50	102	383.627,45	471.647,18			
>60	21	375.666,66	352.244,71			
< 30	84	55.639,80	73.929,15			3,607
31-40	193	115.888,03	172.666,29			
41-50	102	124.117,64	196.450,64			
>60	21	77.380,95	89.549,13			

Diğer yandan kamu personelinin aylık tasarruf ve kredi kartı kullanım oranlarının yaş gruplarına göre anlamlı bir farka sahip olmadığı görülmüştür. Ancak kredi kartı limitlerinin yaş gruplarına göre anlamlı bir farka sahip olduğu ve en yüksek kredi kartı limitine 41-50 yaş aralığının sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 30 yaş altı kamu personelinin en az kredi

kartı limitine sahip olmalarına rağmen en yüksek kredi kartı kullanımına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Kamu personelinin toplam yatırım miktarına bakıldığında yaş gruplarına göre anlamlı bir farkın olduğu, en düşük yatırım miktarına 30 yaş altının sahip olduğu, en yüksek yatırım miktarına ise 41-50 yaş aralığının sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer yanda borç miktarlarına bakıldığında da benzer bir durumun olduğu görülmüştür. Genel bir değerlendirme yapıldığında kamu personelinin yaş düzeyi artıkça hem yatırım hem de borç miktarlarının arttığı söylenebilir. Ancak 60 yaş üzeri olan kamu personelinin yatırım miktarları yüksek olmasına rağmen borç miktarlarının düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo: 5
Kamu Personelinin Ekonomik Göstergelerinin, Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme Sıklıklarına Göre Dağılımı

	Gruplar	N	Ort.	S.S.	F	p
Aylık Gelir Durumu	Hiç bakmam	21	10.453,98	5.376,36	2,257	0,081*
	Çok nadir bakırım	37	10.525,67	3.387,30		
	Ara sıra bakırım	140	11.012,03	4.672,70		
	Genellikle bakırım	202	12.020,58	4.709,62		
Aylık gelirden tasarruf (%)	Hiç bakmam	21	13,90	18,96	0,612	0,607
	Çok nadir bakırım	37	11,75	11,06		
	Ara sıra bakırım	140	13,69	14,15		
	Genellikle bakırım	202	15,00	14,82		
Kredi kartı veya kartlarının toplam limiti	Hiç bakmam	21	15.666,66	18.158,56	3,038	0,029
	Çok nadir bakırım	37	12.872,97	11.391,26		
	Ara sıra bakırım	140	16.828,57	15.364,25		
	Genellikle bakırım	202	20.446,03	17.716,49		
Kredi kartlarının aylık ortalama kullanımı (%)	Hiç bakmam	21	29,38	30,30	0,866	0,459
	Çok nadir bakırım	37	28,37	32,39		
	Ara sıra bakırım	140	39,11	30,71		
	Genellikle bakırım	202	81,00	394,10		
Toplam yatırım miktarı (Miras hariç)	Hiç bakmam	21	338.571,42	418.417,08	1,534	0,205
	Çok nadir bakırım	37	307.027,02	448.005,54		
	Ara sıra bakırım	140	245.428,57	413.985,92		
	Genellikle bakırım	202	350.094,05	473.579,09		
Toplam borç miktarı	Hiç bakmam	21	119.571,42	173.197,16	4,916	0,002
	Çok nadir bakırım	37	85.891,94	119.354,42		
	Ara sıra bakırım	140	65.198,21	121.430,26		
	Genellikle bakırım	202	131.229,70	186.294,67		

* %10 hata payına göre.

Tablo 5'te kamu personelinin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklıkları ile ekonomik göstergeleri arasındaki ilişki düzeyleri verilmiştir. Bu veriler ışığında bakıldığında aylık gelir, kredi kartı veya kartlarının toplam limiti ve toplam borç miktarı değişkenlerinin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığına göre anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmüştür. Şöyle ki kamu personelinin aylık gelir düzeyleri ve kredi kartı limitleri artıkça ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklıklarının arttığı tespit edilmiştir⁶. Yani kamu personelinin kullanabilecekleri ekonomik araçları artıkça ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklıklarının daha da arttığı sonucu çıkarılabilir. Diğer yandan en fazla ekonomik ve finansal gelişmeleri takip edenlerin en yüksek borç miktarına sahip olmalarına karşın ekonomik ve finansal gelişmeleri en az takip edenlerin de

⁶ Aynı zamanda aylık gelir düzeyleri ve kredi kartı limitleri bağımlı değişkenlerin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı bağımsız değişkenine göre anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Manova: F:3,083 / p:0,029).

ikinci sırada en yüksek borç miktarına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda ekonomik ve finansal gelişmelerden habersiz harcama yapan kamu personelinin yapmış oldukları harcamaları, onları daha da borçlandırdığı sonucu çıkarılabilir⁷. Tablo 5'teki veriler incelendiğinde kamu personelinin kredi kartı kullanma oranı, tasarruf ve toplam yatırım miktarlarının ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığına göre anlamlı bir farklılığa sahip olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo: 6
Kamu Personelinin Ekonomik Göstergelerinin Cinsiyet Düzeyine Göre Dağılımı

	Gruplar	N	Ort.	S.S.	t	p
Aylık Gelir Durumu	Erkek	292	11.936,89	4.745,61	3,513	0,000
	Kadın	108	10.122,71	4.120,20		
Aylık gelirden tasarruf (%)	Erkek	292	15,17	14,87	2,262	0,024
	Kadın	108	11,50	13,12		
Kredi kartı veya kartlarının toplam limiti	Erkek	292	20.065,41	17.332,77	3,702	0,000
	Kadın	108	13.262,03	13.170,75		
Kredi kartlarının aylık ortalama kullanımı (%)	Erkek	292	61,99	328,85	0,375	0,708
	Kadın	108	50,09	34,93		
Toplam yatırım miktarı (Miras hariç)	Erkek	292	346.541,09	477.629,83	2,780	0,006
	Kadın	108	207.027,77	343.621,13		
Toplam borç miktarı	Erkek	292	106.063,53	155.696,19	0,557	0,578
	Kadın	108	95.875,92	179.652,19		

Tablo 6'daki verilere bakıldığında kamu personelinin gelir, tasarruf oranı, kredi kartı limiti ve toplam yatırım miktarları düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmüştür. Şöyle ki gelir düzeyi bakımından en yüksek gelire erkeklerin sahip olduğu ve bu gelirden %15,17 oranında en çok tasarruf edenlerin de yine erkekler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca erkeklerin en yüksek kredi kartı limitine ve en fazla yatırım miktarına sahip olduğu da gözlemlenmiştir.

Tablo: 7
Ekonomi Okuryazarlık Alt Grupların Cinsiyet Düzeyine Göre Dağılımı

	Gruplar	N	Ort.	S.S.	t	p
Ekonomik Bilgi	Erkek	292	3,64	,84	1,876	0,061
	Kadın	108	3,47	,73		
Ekonomik Akıcılık	Erkek	292	3,96	,85	2,920	0,004
	Kadın	108	3,69	,70		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Erkek	292	3,98	,82	2,386	0,018
	Kadın	108	3,76	,73		
Bireysel Ekonomi	Erkek	292	3,80	,94	0,130	0,897
	Kadın	108	3,79	,87		

Tablo 7'deki veriler incelendiğinde kamu personelinin ekonomik bilgi, ekonomik akıcılık ve toplumsal ekonomik yansımaları, ekonomi okuryazarlık alt grupları bakımından cinsiyetlere göre anlamlı bir farklılığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda bakıldığında ekonomik bilgi bakımından erkeklerin 3,64, kadınların ise 3,47 ortalamaya sahip olduğu ve erkeklerin kadınlara göre daha fazla ekonomik bilgiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Diğer yandan ekonomik akıcılık ve toplumsal ekonomik yansımalar bakımından

⁷ Yatırım ve borç miktarı bağımlı değişkenlerin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı bağımsız değişkenine göre anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Manova; $F: 4,916/ p: 0,002$).

da bakıldığında erkeklerin yine açık ara kadınlardan daha fazla ekonomi okuryazar oldukları sonucuna varılmıştır.

Tablo: 8
Ekonomi Okuryazarlık Alt Grupların, Kamu Personelinin Eş Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

	Gruplar	N	Ort.	S.S.	t	p
Ekonomik Bilgi	Çalışıyor	155	3,65	,79	1,017	0,310
	Çalışmıyor ya da bekâr	245	3,56	,83		
Ekonomik Akıcılık	Çalışıyor	155	3,95	,71	1,250	0,212
	Çalışmıyor ya da bekâr	245	3,85	,88		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Çalışıyor	155	4,04	,70	2,319	0,021
	Çalışmıyor ya da bekâr	245	3,85	,86		
Bireysel Ekonomi	Çalışıyor	155	3,95	,76	2,723	0,007
	Çalışmıyor ya da bekâr	245	3,70	1,00		

Tablo 8'deki veriler göz önüne alındığında kamu personelinin ekonomi okuryazarlığın alt gruplarından toplumsal ekonomik yansımalar ve bireysel ekonomi bakımından eşlerinin çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Eşi çalışan kamu personelinin eşi çalışmayanlara göre toplumsal ekonomik yansımalar ve bireysel ekonomi bakımında daha fazla ekonomi okuryazar oldukları görülmüştür.

Tablo: 9
Kamu Personelinin Ekonomi Okuryazarlık Alt Gruplarının Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme Sıklıklarına Göre Dağılımı

	Gruplar	N	Ort.	S.S.	F	p
Ekonomik Bilgi	Hiç bakmam	21	3,06	1,00	24,988	0,000
	Çok nadir bakırım	37	3,41	,57		
	Ara sıra bakırım	140	3,27	,82		
	Genellikle bakırım	202	3,91	,69		
Ekonomik Akıcılık	Hiç bakmam	21	3,32	1,16	21,032	0,000
	Çok nadir bakırım	37	3,72	,61		
	Ara sıra bakırım	140	3,60	,82		
	Genellikle bakırım	202	4,18	,70		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	Hiç bakmam	21	3,60	,72	14,144	0,000
	Çok nadir bakırım	37	3,94	,65		
	Ara sıra bakırım	140	3,63	,85		
	Genellikle bakırım	202	4,15	,73		
Bireysel Ekonomi	Hiç bakmam	21	2,74	1,18	14,844	0,000
	Çok nadir bakırım	37	3,80	,61		
	Ara sıra bakırım	140	3,66	,95		
	Genellikle bakırım	202	4,00	,82		

Tablo 9'daki veriler incelendiğinde ekonomi okuryazarlığın tüm alt gruplarında, kamu personelinin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklıklarına göre anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Şöyle ki ekonomik ve finansal gelişmeleri genellikle takip eden kamu personelinin ekonomi okuryazarlığın tüm alt gruplarında en yüksek ortalamaya sahip olduğu; ekonomik ve finansal gelişmeleri hiç takip etmeyenlerin ise ekonomi okuryazarlığın tüm alt gruplarında en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca genel olarak bakıldığında kamu personelinin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı arttıkça ekonomi okuryazarlığın tüm alt gruplarının ortalamalarında doğru orantılı olarak bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar bağlamında kamu personelinin

ekonomi okuryazarlık düzeylerinin doğrudan ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etmekten yüksek derecede etkilendiği söylenebilir.

Tablo: 10

Kamu Personelinin Ekonomi Okuryazarlık Düzeyleri ile Gelir Düzeyleri Arasındaki İlişki

	Gruplar	N	Ort.	S.S.	F	p
Ekonomik Bilgi	7.500 ₺'den az	71	3,21	,94	9,708	0,000
	7.501-15.000 ₺	277	3,67	,75		
	15.000 ₺'den fazla	52	3,69	,81		
Ekonomik Akıcılık	7.500 ₺'den az	71	3,38	,98	18,768	0,000
	7.501-15.000 ₺	277	3,97	,75		
	15.000 ₺'den fazla	52	4,15	,64		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	7.500 ₺'den az	71	3,34	1,00	26,913	0,000
	7.501-15.000 ₺	277	4,02	,71		
	15.000 ₺'den fazla	52	4,21	,57		
Bireysel Ekonomi	7.500 ₺'den az	71	3,49	1,15	8,465	0,000
	7.501-15.000 ₺	277	3,80	,88		
	15.000 ₺'den fazla	52	4,17	,59		

Kamu personelinin ekonomi okuryazarlık alt grup düzeyleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı test edilmiş ve tüm değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna varılmıştır. Tablo 10'da görüldüğü gibi kamu personelinin gelir düzeyleri arttıkça bütün ekonomi okuryazarlık alt grup ortalamalarında doğru orantılı olarak bir artış olduğu tespit edilmiştir. Örneğin 7.500 ₺'den az gelire sahip olan kamu personelinin ekonomi akıcılık düzeyi 3,38 iken gelir düzeyi 7.501-15.000 ₺ aralığında olan personellerde bu değer 3,97 hatta 15.000 ₺'den yüksek olanlarda ise 4,15 olduğu görülmüştür. Aynı şekilde diğer ekonomi okuryazarlık alt gruplarında benzer bir durum söz konusudur. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse kamu personelinin gelir düzeyleri arttıkça ekonomik ve finansal gelişmeleri daha sık takip ettikleri ve bunun sonucunda ise ekonomi okuryazarlık düzeylerinin daha da iyi seviyelere çıktığı söylenebilir.

Tablo: 11

Kamu Personelinin Ekonomi okuryazarlık Düzeyleri ile Yatırım Miktarları Arasındaki İlişki

	Gruplar	N	Ort.	S.S.	F	p
Ekonomik Bilgi	0	185	3,61	,99	6,534	0,000
	1-250.000 ₺	62	3,74	,85		
	250.001-500.000 ₺	67	4,05	,81		
	500.000 ₺ üzeri	86	4,03	,79		
Ekonomik Akıcılık	0	185	3,39	,86	8,948	0,000
	1-250.000 ₺	62	3,62	,75		
	250.001-500.000 ₺	67	3,79	,74		
	500.000 ₺ üzeri	86	3,86	,68		
Toplumsal Ekonomik Yansımalar	0	185	3,69	,88	7,253	0,000
	1-250.000 ₺	62	4,03	,93		
	250.001-500.000 ₺	67	4,05	,62		
	500.000 ₺ üzeri	86	4,10	,62		
Bireysel Ekonomi	0	185	3,71	,86	8,518	0,000
	1-250.000 ₺	62	4,10	,82		
	250.001-500.000 ₺	67	4,02	,72		
	500.000 ₺ üzeri	86	4,17	,61		

Tablo 11'deki veriler incelendiğinde kamu personelinin nerdeyse %46'sının hiç yatırım yapmadığı, % 15,5'inin 250.000 ₺'den az, % 16,75'inin 250.001-500.000 ₺ aralığında ve %21,5'inin ise 500.000 ₺'den fazla yatırım yaptığı tespit edilmiştir. Diğer yandan kamu personelinin ekonomi okuryazarlık alt grup düzeyleri ile yatırım miktarları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı test edilmiş ve tüm değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kamu personelinin yatırım miktarları ile ekonomi okuryazarlık alt grup düzeyleri arasında yüksek derecede bir ilişkinin olduğu, yatırım miktarı artarken doğru orantılı olarak ekonomi okuryazarlık alt grup düzeylerinin ortalamalarının da arttığı görülmüştür. Bu da kamu personelinin ekonomi okuryazarlık düzeylerinin yatırım miktarı üzerinde olumlu ve pozitif bir etkiye sahip olduğu sonucunu vermektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Ekonomi okuryazarlığı, hayatın her aşamasında kullanılan önemli bir bilgi ve tecrübedir. Bireylerin toplum içindeki statü ve rolleri ne olursa olsun ekonomi okuryazarlık düzeyleri nispetinde ekonomik kararlarında daha başarılı ve tutarlı olurlar. Yapılan bilimsel çalışmalarda ekonomi okuryazarlık düzeyi düşük olan bireylerin rasyonel davranmadığı, ekonomi okuryazarlık düzeyi iyi seviyede olan bireylerin ise daha rasyonel hareket ederek doğru kararlar aldıkları görülmüştür (Hilgert et al., 2003; Dvorak & Handlay, 2010; Lusardi & Mitchell, 2007; Kieschnick, 2006). Günümüz dünyasında ekonomi okuryazarlığın önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkeler, ortaya çıkabilecek ekonomik krizleri önlemek veya etkisini minimize etmek için ekonomi okuryazarlığına önem vermektedirler. Bu amaç doğrultusunda gelişmiş ülkeler, ilkokuldan üniversiteye kadar öğrencilerin eğitim kategorilerini göz önüne alarak ekonomi okuryazarlığı eğitimi vermektedirler (Ünal vd., 2015). Geçmişten günümüze ülkemizde meydana gelen ekonomik krizler ve eğitim sistemimizde ekonomi okuryazarlığına verilen önem göz önüne alındığında, ülkemizin ekonomi okuryazarlığı açısından çok yol kat etmesi gerektiği görülmektedir.

Bu çalışma, kamu personelinin ekonomi okuryazarlık düzeylerini ve ekonomi okuryazarlık düzeyleri ile ilgili bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan anket, İğdır ili sınırları içerisinde çalışan kamu personeline uygulanmış ve elde edilen sonuçlar, çalışmanın amacı doğrultusunda değerlendirilmiştir. İlk aşamada ekonomi okuryazarlık ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliliğinin test edilmesi ve ölçeğin alt grup faktörlerinin tespit edilmesi amacıyla AFA, DFA ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Böylece ekonomi okuryazarlık ölçeği, AFA ve DFA bağlamında gerekli şartları sağladığı ve ekonomi okuryazarlık ölçeği altında elde edilen dört alt grup faktörünün yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde kamu personelinin aylık ortalama 11.447,06 ₺ gelire sahip oldukları ve bu gelirin %14,18'ini tasarruf ettikleri; ayrıca ortalama 18.228,73 ₺ kredi kartı veya kredi kartları limitine sahip oldukları ve aylık ortalama bu limitin %58,78'ini kullandıkları görülmüştür. Diğer yandan kamu personelinin yatırım ve borç

miktarlarına bakıldığında ise ortalama 308.872,50 ₺ değerinde yatırıma ve 103.312,88 ₺ borca sahip oldukları görülmüştür.

Araştırmada kamu personelinin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklıklarına bakıldığında personelin %85'inin (%50'sinin genellikle ve %35'inin ara sıra) ekonomik ve finansal gelişmeleri yakından takip ettiği gözlemlenmiştir. Ayrıca erkek kamu personelinin kadınlara göre daha çok ekonomik ve finansal gelişmeleri takip ettikleri ve bu sonucun benzer çalışmalarla (Chen & Volpe, 1998; Worthington, 2006; Oanea & Dornean, 2012; Danes & Hira, 1987) uyumlu olduğu görülmüştür. Diğer yandan kamu personelinin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı durumları ile aylık gelir, kredi kartı toplam limiti ve toplam borç miktarı değişkenleri arasında anlamlı bir farklılığın ve ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Şöyle ki kamu personelinin ekonomik ve finansal araçları artııkça ekonomik ve finansal gelişmeleri daha çok takip ettikleri sonucuna varılmıştır.

Araştırmada kamu personelinin bazı ekonomik göstergeleri ile yaş ve cinsiyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada, 31-50 yaş aralığındaki kamu personelinin en çok kredi kartı limitine, en fazla borç miktarına ve en yüksek yatırım miktarına sahip olduğu; en yüksek gelir düzeyine sahip olan 51 yaş üzeri ve en düşük gelir düzeyine sahip olan 30 yaş altı kamu personelinin ise en düşük borç ve kredi kartı limitine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Diğer yandan erkeklerin bayanlara göre daha çok tasarrufta buldukları ve bunun sonucunda erkeklerin yatırım miktarlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada, kamu personelinin ekonomi okuryazarlık alt grup düzeyleri ile cinsiyet düzeyleri, eşlerinin çalışıp çalışma durumları, gelir ve yatırım miktarları arasında anlamlı farklılıkların ve önemli ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin ekonomik bilgi, ekonomik acıcılık ve toplumsal ekonomik yansımalar düzeyi bakımından kadınlara göre çok daha iyi düzeyde oldukları ancak bireysel ekonomi düzeyi bakımında birbirlerine yakın oldukları görülmüştür. Literatürde yer alan bazı çalışmalarda (Oanea & Dornea, 2012; Mercan vd., 2012; Bingöl & Ayhan; 2020), cinsiyet bağımsız değişkenine göre sadece ekonomik bilgi ve ekonomik acıcılık bakımından anlamlı bir farklılık bulunmasına rağmen bu çalışmada toplumsal ekonomik yansımalar bakımından da anlamlı bir farklılık bulunduğu gözlemlenmiştir. Eşi çalışan kamu personelinin eşi çalışmayan veya bekâr olanlara göre toplumsal ekonomik yansımalar ve bireysel ekonomi düzeyi bakımından çok daha iyi oldukları ancak ekonomik bilgi ve ekonomik acıcılık bakımından birbirlerine çok yakın oldukları gözlemlenmiştir.

Ekonomi ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı artan kamu personelinin tüm ekonomi okuryazarlık alt grup düzeylerinin doğru orantılı olarak arttığı, ekonomik ve finansal gelişmeleri hiç takip etmeyen personellerin bile tüm ekonomi okuryazarlık alt grup düzeylerinin en az orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Özellikle kamu personelinin ekonomi okuryazarlık alt grup düzeylerinin literatürde üniversite öğrencilerine dönük yapılan bazı çalışmalardan (Tayfun & Silik, 2019; Dilek vd., 2016; Barış & Şeker, 2017) elde edilen sonuçlara göre daha iyi olduğu gözlemlenmiştir. Diğer yandan kamu

personelinin yatırım ve gelir miktarları ile ekonomi okuryazarlık alt grup düzeyleri arasında yüksek derecede bir ilişkinin ve anlamlı farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Yani kamu personelinin gelir düzeyi ve yatırım miktarları arttıkça ekonomi okuryazarlık düzeylerinin de doğru orantılı olarak arttığı sonucu elde edilmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına bir bütün olarak bakıldığında kamu personelinin gelir düzeyi arttıkça ekonomik ve finansal gelişmeleri yakından takip etme sıklıklarının arttığı, ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklıkları arttıkça ekonomi okuryazarlık seviyelerinin daha da arttığı, ekonomi okuryazarlık seviyeleri arttıkça da yatırım miktarlarının daha da arttığı görülmektedir. Ülkemizde sınırlı sayıda önlisans ve lisans programında ekonomi derslerinin verildiği göz önüne alındığında kamu personelinin ekonomik ve finansal gelişmeleri bilgi ve iletişim araçlarını kullanarak takip ettikleri ve bunun sonucunda ekonomi okuryazarlık düzeylerinin geliştiği söylenebilir. Ancak bu yöntemin ne kadar sağlıklı ve yeterli olduğu, farklı araştırma ve yöntemlerin de kullanılarak daha da derinlemesine araştırılıp ve tartışılması gerekmektedir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de ekonomi okuryazarlık eğitime daha çok önem verilmelidir.

Kaynaklar

- Agnello, M.F. & T.A. Lucel (2008), "Toward a Critical Economic Literacy: Preparing K-12 Learners to Be Economically Literate Adults", in: D.E. Lund & P.R. Carr (eds.), *Doing Democracy: Striving for Political Literacy and Social Justice* (247-265), New York: Peter Lang Publishing.
- Akhan, N.E. (2015), "Economic Literacy Levels of Social Studies Teacher Candidates", *World Journal of Education*, 5(1), 25-39.
- Alpar, R. (2013), *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Yöntemler*, Detay Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara.
- Bandalos, D.L. & S.J. Finney (2010), "Factor Analysis: Exploratory and Confirmatory", in: G.R. Hancock & R.O. Mueller (eds.), *The Reviewer's Guide to Quantitative Methods in the Social Sciences* (93-114), New York, NY: Routledge.
- Barış, S. & H. Şeker (2017), "Ekonomi Okuryazarlığı: Amasya Üniversitesi'nde Bir Araştırma", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 54(624), 79-93.
- Bentler, P.M. (1990), "Comparative Fit Index in Structural Models", *Psychological Bulletin*, 10(2), 238-246.
- Bingöl, U. & U. Ayhan (2020), "Gençlerde Ekonomi Okuryazarlığı Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(22), 5-26.
- Buchholz, T.G. (1998), "Hope and Danger For Economic Literacy", *The Region*, 12(4), 18.
- Büyükoztürk, Ş. (2002), "Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemleri*, 32, 470-483.
- Chen, H. & R.P. Volpe (1998), "An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students", *Financial Services Review*, 7(2), 107-128.
- Chen, H. & R.P. Volpe (2002), "Gender Differences in Personal Financial Literacy Among College Students", *Financial Services Review*, 11(3), 289-307.

- Danes, S.M. & T.K Hira (1987), "Money Management Knowledge of College Students", *The Journal of Student Financial Aid*, 17(1), 4-16.
- Dilek, S. et al. (2016) "Kastamonu Üniversitesi Öğrencilerinin Ekonomi Okuryazarlığı", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1865-1878.
- Dvorak, T. & H. Henry (2010), "Financial Literacy and The Design of Retirement Plans", *The Journal of Socio-Economics*, 39(6), 645-652.
- Erkorkmaz, Ü. vd. (2013), "Doğrulamalı Faktör Analizi ve Uyum İndeksleri", *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33(1), 210-223.
- Eşmekaya, E. (2019), "Faktör Analizi", *YBS Ansiklopedi*, 7(1), 24-35.
- Fabrigar, L.R. et al. (1999), "Evaluating The Use of Exploratory Factor Analysis in Psychological Research", *Psychological Methods*, 4(3), 272-299.
- Fan, X. et al. (1999), "Effects of Sample Size, Estimation Methods, and Model Specification on Structural Equation Modeling Fit Indexes", *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 56-83.
- Field, A. (2005), *Discovering statistics using SPSS*, Sage Publications, London.
- Gerek, S. & A.A. Kurt (2011), "Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 5973.
- Gerrans, P. et al. (2016), "Financial Literacy and Superannuation Awareness of Indigenous Australians: Pilot Study Results", *Australian Journal of Social Issues*, 44(4), 471-439.
- Gleason, J. & L.J. Van Scyoc (1995), "A Report on The Economic Literacy of Adults", *Journal of Economic Education*, 26(3), 203-210.
- Grimes, P.W. et al. (2007), "Testing the Economic Literacy of K-12 Teachers: A State-Wide Baseline Analysis", *American Secondary Education*, 3(28), 4-20.
- Henson, R.K. & J.K. Roberts (2006), "Exploratory Factor Analysis in Published Research: Common Errors and Some Comment on Improved Practice", *Educational and Psychological Measurement*, 66(3), 393-416.
- Hilgert, M. et al. (2003), "Household Financial Management: The Connection Between Knowledge and Behavior", *Federal Reserve Bulletin*, 89, 309-322.
- Hooper, D. et al. 2008), "Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit Dublin Institute of Technology, Dublin, Republic of Ireland", *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Jappelli, T. (2010), "Economic Literacy: An International Comparison", *The Economic Journal*, 120(548), F429-F451.
- Karaman, H. et al. (2017), "Açımlayıcı Faktör Analizinde Kullanılan Faktör Çıkartma Yöntemlerinin Karşılaştırılması", *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUGJEF)*, 37(3), 1173-1193.
- Kieschnick, D.A. (2006), *Financial Knowledge Levels and Savings Behaviors of Bermudian High School Seniors at Cedar Bridge Academy*, Iowa State University, <<https://core.ac.uk/download/pdf/38897138.pdf>>, 19.05.2022.
- Kline, P. (1994), *An Easy Guide to Factor Analysis*, Routledge, New York.
- Kline, R.B. (2011), *Principles And Practice of Structural Equation Modeling*, Guilford Press, 3rd edition, New York.

- Koshal, R.K. et al. (2008), "Assessing Economic Literacy of Indian MBA Students", *American Journal of Business*, 23(2), 43-52.
- Lusardi, A. & S.M. Olivia (2014), "The Economic Importance of Financial Literacy: Theory And Evidence", *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Lusardi, A. & O.S. Mitchell (2007), "Financial Literacy And Retirement Preparedness: Evidence And Implications For Financial Education", *Business Economics*, 42(1), 35-44.
- Mercan, N. et al. (2012), "Ekonomi Okuryazarlığına İlişkin Ampirik Bir Araştırma", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(2), 109-118.
- Meyers, L.S. et al. (2006), *Applied Multivariate Research, Design and Interpretation*, Sage Publishing, Sacramento.
- Moore, D. (2003), "Survey of Financial Literacy in Washington State: Knowledge, Behavior, Attitudes, and Experiences", *Technical Report* n. 03-39, Social and Economic Sciences Research Center, Washington State University.
- Mulaik, S. et al. (1989), "Evaluation of Goodness-of-Fit Indices for Structural Equation Models", *Psychological Bulletin*, 105(3), 430-445.
- Nelson, J.A. & M.S. Steven (1991), "Economic Literacy or Economic Ideology?", *Journal of Economic Perspectives*, 5(3), 157-165.
- Nizam, N.F. et al. (2020), "Economic Literacy among Students in Malaysia", *Malaysian Journal of Society and Space*, 3(16), 45-57.
- North Central Regional Educational Laboratory and the Metiri Group-NCREL (2003), *21st Century Skills: Literacy in the Digital Age*, <<https://firstnationspedagogy.ca/engage21st.pdf>>, 08.06.2022.
- Oanea, D.C. & A. Dornean (2012), "Defining and Measuring Financial Literacy, New Evidence From Romanian Students of the Master Finance. Scientific Annals of the Alexandru Ioan Cuza", *University of Iasi Economic Sciences*, 59(2), 113-129.
- Orçan, F. (2018), "Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi: İlk Hangisi Kullanılmalı?", *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 9(4), 413-421.
- Özdamar, K. (2004), *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, Kaan Kitabevi. 2. Baskı, Eskişehir.
- Prete, A.L. (2013), "Economic Literacy, Inequality, and Financial Development", *Economics Letters*, 118(1), 74-76.
- Schermelleh-Engel, K. et al. (2003), "Evaluating The Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures", *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Schreiber, J.B. et al. (2006), "Reporting Structural Equation Modeling and Confirmatory Factor Analysis Results: A Review", *The Journal of Educational Research*, 99(6), 323-338.
- Sharma, S. (1996), *Applied Multivariate Techniques*, John Wiley & Sons, New York.
- Şantaş, F. & B. Demirgil (2015), "Ekonomi Okuryazarlığının Tespitine İlişkin Bir Araştırma", *Uluslararası Hakemli E-Sosyal Bilimler Dergisi*, 48, 46-60.
- Tayfun, A. & C.E. Silik (2019), "Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(4), 2920-2941.

- Thomas, D. & H. Hanley (2010), "Financial Literacy and The Design of Retirement Plans", *The Journal of Socio-Economics*, 39(6), 645-652.
- Türk-İş (2022), *Türk-İş Araştırmalar*, <<https://www.turkis.org.tr/>>, 11.07.2022.
- Ünal, S. vd. (2015), "Ekonomi Okuryazarlığı ve Kredi Kartı Tutumun Rasyonel Kredi Kartı Kullanımına Etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı MYO Örneği", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(1), 31-52.
- Walstad, W.B. & J.C. Soper (1988), "A Report Card on The Economic Literacy of U.S. High School Students", *The American Economic Review*, 78(2), 251-256.
- Widdowson, D. & H. Kim (2007), "Financial Literacy and Its Role in Promoting a Sound Financial System", *Reserve Bank of New Zealand Bulletin*, 70(2), 37-49.
- Worthington, A.C. (2006), "Predicting Financial Literacy in Australia", *Financial Services Review*, 15(1), 59-79.
- Xu, L. & B. Zia (2012), "Financial Literacy Around The World, An Overview of The Evidence With Practical Suggestions For The Way Forward", *The World Bank, Policy Research Working Paper No. 6107*.
- Yücel, D. (2022), "Türkiye'de Ekonomik Kriz Kaynaklı Yaşanan İşsizlik ve Yoksulluk Histerisi", içinde: *Krizlerin Sosyoekonomik Etkileri Ülke ve Sektör Çalışmaları (7-38)*, İstanbul: Efe Akademik Yayıncılık.